

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในท้องที่อำเภอเมืองเชียงใหม่และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) ศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และ 3) ศึกษาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน การรับรู้ข่าวสาร สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยมและจิตสำนึก เพื่อกำหนดเป็นกรอบการศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจพื้นที่ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบรายการถามและแบบนำสัมภาษณ์กับกลุ่มประชากร คือ ผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในท้องที่อำเภอเมืองเชียงใหม่และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ข้อมูลด้านระดับการศึกษาของผู้ถือครองที่ดิน มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ภูมิค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินพบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิค่านิยมกระจายอยู่แต่ละพื้นที่ และอยู่นอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองเชียงใหม่และอำเภอหางดง และตำแหน่งทางสังคมพบว่า ผู้ถือครองที่ดินร้อยละ 55 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และร้อยละ 45 มีตำแหน่งทางสังคม เช่น ผู้นำหมู่บ้านและผู้นำทางศาสนา

1. ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

ที่ตั้งของที่ดินอยู่ในพื้นที่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยส่วนมากผู้ถือครองที่ดินจะมีเอกสารแสดงสิทธิในที่ดินเป็นแบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) ที่ดินส่วนใหญ่ถึง

ร้อยละ 70 มีผู้ครอบครองเป็นบุคคลทั่วไปซึ่งมีทั้งเป็นของตนเองหรือครอบครัว การได้มาในที่ดินส่วนใหญ่เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษและซื้อต่อจากบุคคลอื่น ปัจจุบันผู้ถือครองที่ดินใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย พบว่าอีกส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งของวัดและสถานที่จัดกิจกรรมของโรงเรียน และมีบางส่วนเป็นที่ดินเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย มีรายละเอียดดังนี้

1) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อโทรทัศน์/วิทยุ เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำหมู่บ้าน สอดคล้องกับระดับความถี่ในการรับรู้ข้อมูลของประชาชนที่ผ่านทางโทรทัศน์/วิทยุเป็นส่วนใหญ่ และยังพบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตประชาชนสามารถเข้าถึงได้น้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ถือครองที่ดินเข้าถึงได้ยากและความถี่ในการรับรู้ที่น้อยส่วนใหญ่แทบไม่เคยได้รับ ช่องทางช่วยตัดสินใจที่จะใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นประชาชนจะมีการปรึกษาเพื่อนหรือเพื่อนบ้านเป็นหลัก รวมทั้งปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลดังกล่าวมีอิทธิพลหรือเป็นแรงจูงใจให้ประชากรมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2) การรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่รับรู้ถึงสิทธิในการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 รวมถึงการนำความรู้สิทธิในการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และสามารถที่จะระบุดังกิจกรรมการอนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พันธุ์พืชและแร่ธาตุ ที่ผู้ถือครองที่ดินและครอบครัวปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี มีผู้ถือครองที่ดินบางกลุ่มเท่านั้นที่ไม่ทราบถึงสิทธิหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ ตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติค่อนข้างน้อย

3) ค่านิยมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังคงคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินให้ความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น ให้ความสำคัญไปที่การอนุรักษ์มากกว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เกินความจำเป็น แต่ยังมีผู้ถือครองที่ดินนิยมใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

4) ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นอย่างดี รู้ว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขอบเขตหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทจะต้องมีการทะนุบำรุงรักษาควบคู่ไปด้วย นำมาใช้เมื่อคราวจำเป็น และต้องมีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญและเสียสละทั้งเวลา กำลังกาย มิใช่ปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว

3. จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ คอยสุเทพ-ปุย

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ คอยสุเทพ-ปุย ประกอบด้วย การรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีรายละเอียดดังนี้

1) การรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่ รับรู้ถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และความรู้ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยทราบจากสื่อต่างๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีความเข้าใจพอสมควรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ รับรู้ถึงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตนและสาธารณะ และรู้ถึงวิธีการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ และมีผู้ถือครองที่ดินส่วนน้อยไม่รับรู้ถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่มีความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากผู้ถือครองที่ดินดังกล่าว ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่และประกอบธุรกิจอยู่ต่างจังหวัด ไม่สามารถบอกถึงวิธีการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสื่อโทรทัศน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำหมู่บ้าน เป็นสื่อที่ผู้ถือครองที่ดินใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ช่องทางช่วยตัดสินใจในการใช้ประโยชน์ในที่ดินของผู้ถือครองที่ดิน คือ การปรึกษาเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน ปรึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐและปรึกษาผู้นำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำหมู่บ้านเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการให้ความสนใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2) ความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ผู้ถือครองที่ดินทั้งหมดทราบและให้ความสนใจต่อปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และตระหนักถึงความสำคัญในหน้าที่การแก้ไขปัญหาและการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยพร้อมจะให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และยอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดที่พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่คิดว่า ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติควรได้รับการฟื้นฟู สามารถกำหนดวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และระบุถึงแนวทางการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมผู้ถือครองที่ดินเองโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนทั้งแรงงานและกำลังทรัพย์ และมีผู้ถือครองที่ดินส่วนน้อยซึ่งเป็นรายเดิม ไม่สามารถกำหนดวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ไม่สามารถบอกถึงแนวทางการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของตนเอง และมีทัศนคติในการดูแลปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติยังเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยมที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติและค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมากที่สุด

3) แนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ผู้ถือครองที่ดินมีความพร้อมที่จะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มีทั้งการเข้าร่วมในกิจกรรมด้วยตนเองและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และสามารถวางแผนและกำหนดกิจกรรมในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เช่น ในแต่ละปีควรที่จะกำหนดกิจกรรมให้ชัดเจนว่าช่วงไหนจะดำเนินการในกิจกรรมใด และระบุถึงกิจกรรมที่ตนเองจะร่วมในการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้ถือครองที่ดินจะให้ความสำคัญและใส่ใจต่อปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งการระบุกิจกรรมที่ตนเองและครอบครัวสามารถ

ปฏิบัติได้ และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนดำเนินการ รวมถึงไม่คิดที่จะขยายพื้นที่เพิ่ม จึงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมากกว่าผู้ถือครองที่ดินที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินเปล่าไม่ทำประโยชน์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ และค่านิยมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินขัดแย้งกับค่านิยมที่ผู้ถือครองที่ดินมีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินยังเข้าใจว่าหน้าที่ในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อุทยานฯเอง และนิยมในการใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดังนั้นค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินจึงมีอิทธิพลต่อแนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นอย่างมาก

5.2 อภิปรายผล

1. ลักษณะการใช้ประโยชน์ในที่ดินของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยสรุป

จากผลการศึกษา เอกสารแสดงสิทธิในที่ดินของผู้ถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 70 เป็นแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ถ้านับจากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบหกสิบปี แต่ที่แบบ ส.ค.1 ซึ่งประชาชนใช้เป็นหลักฐานในการยื่นขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์และโฉนดที่ดินยังไม่หมดไปจากสังคมไทย ซึ่งการแจ้งการครอบครองที่ดินตามมาตรา 5 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 มิได้มีการสำรวจรังวัดระบุขอบเขตที่ชัดเจน เสมือนว่าประชาชนไปกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มที่ราชการกำหนดเท่านั้นหรือที่เรียกกันว่า แจ้งลอยนัยเอง ก่อให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ อันเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน จึงให้เห็นว่าการออกโฉนดที่ดินในพื้นที่ป่าไม้หรือในพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยใช้แบบส.ค.1 เป็นหลักฐานจะยังปรากฏให้เห็นต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของอานันท์ กาญจนพันธ์ และมิ่งสรรพ ขาวสะอาด (2538) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและการตัดไม้อย่างผิดกฎหมายเป็นผลโดยตรงจากระบบกฎหมายและการจัดการของรัฐ ก่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเอกชนและชาวบ้านที่ยากจน

การได้มาในที่ดินของผู้ถือครองที่ดินเป็นการซื้อต่อจากบุคคลอื่นคิดเป็นร้อยละ 35 ตามประมวลกฎหมายที่ดินพ.ศ.2497 ผู้ที่มีแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ไม่สามารถโอนทางทะเบียนได้ แบบส.ค.1 เป็นเพียงหลักฐานที่แสดงว่าได้การครอบครองที่ดินตามที่กฎหมาย

กำหนดเท่านั้น โดยให้สิทธิในการยื่นขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือโฉนดที่ดินต่อไป แต่กรณีหนังสือรับรองการทำประโยชน์และโฉนดที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดินสามารถที่จะดำเนินการโอนทางทะเบียนได้ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายหรือเป็นมรดกตกทอด หากยังไม่มีการตรวจสอบว่าการออกเอกสารสิทธิในที่ดินนั้นๆ ออกโดยชอบตามกฎหมายหรือไม่ การซื้อขายหรือการโอนทางทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ต่อไป สอดคล้องผลการศึกษาของอานันท์ กาญจนพันธ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่องบริบททางสังคมของการเร่งรัดออกโฉนดที่ดินของรัฐ กรณีศึกษาอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดการที่ดินแบบดั้งเดิมมาสู่ระบบกรรมสิทธิ์ตามหลักกฎหมายตะวันตก ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในลักษณะต่างๆ ขึ้นในชนบท การที่ชาวนามีเอกสารสิทธิ์หรือความมั่นคงในการถือครองที่ดินตามกฎหมายของรัฐไม่ได้หมายความว่าความมั่นคงในการถือครองที่ดินจะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงที่ดิน และการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิตในภาคการเกษตรเสมอไป ในทางตรงกันข้ามกลับมีการนำเอาเอกสารสิทธิ์ไปเป็นหลักฐานการกู้ยืมเงินและเกิดการซื้อขายที่ดินอย่างมากมาย ทำให้ชาวนาสูญเสียที่ดิน และส่งผลต่อความมั่นคงในการถือครองที่ดินในสังคมชนบท และสอดคล้องผลการศึกษาของพรใจ เต็มวาริ (2534) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงในการถือครองที่ดินในประวัติศาสตร์ของสังคมชนบทภาคเหนือ กรณีศึกษาหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ความมั่นคงในการถือครองที่ดินนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ที่ระบุว่า เมื่อรัฐเริ่มบังคับใช้ระบบกรรมสิทธิ์เอกชน ที่อยู่ภายใต้หลักในการพิจารณาว่าที่ดินเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลท่ามกลางกระบวนการผนวกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและรัฐไทยโดยรวมการสถาปนากรรมสิทธิ์เอกชนในหมู่บ้านตามการบังคับใช้กฎหมายที่ดิน เพื่อสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินในสายตาของรัฐพร้อมๆ กับการขยายตัวของพืชพาณิชย์ในหมู่บ้าน มีผลกระทบต่อความมั่นคงในการถือครองที่ดินของชาวบ้าน

2. จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ดอยสุเทพ-ปุย

ผู้ถือครองที่ดินมีการรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทั้งการดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์ต่างๆ และความรู้ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยทราบจากสื่อต่างๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีความเข้าใจพอสมควรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แต่ข้อจำกัดหรือข้อห้ามตามกฎหมายยังไม่มีความเข้าใจเท่าที่ควร ผู้ถือครองที่ดินรับรู้ถึงการฟื้นฟู และรู้ถึงวิธีการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ส่วนตนและสาธารณะ มีผู้ถือครองที่ดินบางส่วนเท่านั้นไม่รับรู้ถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และความรู้ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามพระราช

บัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ถือครองที่ดินรับรู้ในการอนุรักษ์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างดี จากสื่อต่างๆ การดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และประสบการณ์ของผู้ถือครองที่ดินเอง อีกทั้งได้รับแรงผลักดันหรือการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่นในการให้ความสนใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จึงมีอิทธิพลและส่งผลให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งผู้ถือครองที่ดินให้ความสำคัญต่อปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตโดยตรง พร้อมให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และยอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงกำหนดวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและแนวทางการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมผู้ถือครองที่ดินเอง โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนทั้งแรงงานและกำลังทรัพย์ มีผู้ถือครองที่ดินส่วนน้อย ที่ไม่สามารถกำหนดวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและแนวทางการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของตนเองในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีทัศนคติในเรื่องหน้าที่ในการดูแลรักษาและแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติยังเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ รวมถึงประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรธรรมชาติ แต่ถ้ามีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และได้รับการประสานงานก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและชุมชน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยตนเอง ยินดีจะสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยอื่น ซึ่งให้เห็นว่า ความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของผู้ถือครองที่ดิน เป็นไปในลักษณะผู้ตามหรือจะต้องมีหน่วยงานภาครัฐวางแผนการดำเนินการหรือแนวทางในการทำงานให้เป็นแบบอย่างก่อน

ผู้ศึกษาเห็นว่า ด้วยเหตุผลข้างต้น รัฐได้สร้างค่านิยมให้กับประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของชาติ รัฐเป็นคนบริหารจัดการ ประชาชนจึงขาดความตระหนักถึงหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ยังคงที่จะให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐต่อไป ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จะมุ่งเน้นให้ชุมชนและประชาชนมีบทบาทในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นก็ตาม แต่การสร้าง ความตระหนักในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหลายหน่วยงานได้พยายามเป็นอย่างยิ่งในการให้ความรู้แก่ประชาชน ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงค่านิยมที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้เท่าที่ควร ดังที่ มนัส สุวรรณ (2535) กล่าวว่า ความตระหนักในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือ การรู้จริง ความซาบซึ้งการเข้าใจอย่างถ่อง

แต่ในเรื่องที่สนใจมีความคิดว่า อะไรผิด อะไรถูก อะไรเป็นผลดี อะไรเป็นผลเสีย การมีความรัก ห่วงเหินในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม การมีความวิตก มีความห่วงใยในเรื่อง ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม การได้กระทำจริง ปฏิบัติจริงในการทำ กิจกรรมต่างๆ บ่งบอกได้ว่าประชาชนล้วนแต่รับรู้อะไรถูก อะไรผิด แต่การจะกระทำในสิ่งที่ถูก หรือผิดหรือไม่นั้นเป็นเรื่องส่วนบุคคล ถึงแม้ว่าจะมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ตระหนักและเกิด จิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ไม่สามารถจะจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะขาดการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในรูปแบบของเครือข่าย กลุ่ม และองค์กรภาคประชาชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมี ลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นตาข่าย วิธีการแก้ไขปัญหาก็ต้องอาศัยเครือข่ายเช่นกัน

ดังนั้น ผู้ถือครองที่ดินจึงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีความพร้อมที่จะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการปกป้องดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมในกิจกรรมด้วยตนเองและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ผู้ถือครองที่ดินยอมรับในข้อจำกัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ แต่ยังคงความเข้าใจในข้อกฎหมาย สามารถ วางแผนและกำหนดกิจกรรมในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และระบุถึงกิจกรรมที่ตนเองจะร่วม ในการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ผู้ศึกษาเห็นว่า ความรู้ความ เข้าใจในเรื่องข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่เหมาะสม ควรจะได้รับ แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่สำคัญในการ ชักจูงประชาชนให้มีแนวโน้มที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นหรือไม่

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดิน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อ โทรทัศน์/วิทยุ สอดคล้องกับระดับความถี่ในการรับรู้ ข้อมูลของประชาชนที่ผ่านทางโทรทัศน์/วิทยุเป็นส่วนใหญ่ โดยในการตัดสินใจในการใช้ ประโยชน์ในที่ดินนั้น ประชาชนจะมีการปรึกษาเพื่อนหรือเพื่อนบ้านเป็นหลัก รวมทั้งปรึกษาจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลดังกล่าวมีอิทธิพลหรือเป็นแรงจูงใจให้ ประชาชนมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดังที่ เสถียร เขย ประทับ (2528) กล่าวว่า การรับรู้ข่าวสารขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เพราะสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ความต้องการสื่อจะเพิ่มมากขึ้น ในการรับรู้ข่าวสารของ ผู้รับสารเองเป็นตัวกำหนด วิธีการรับรู้ข่าวสารที่ส่งเสริมความรู้ มี 2 ลักษณะ คือ การรับรู้ข่าวสาร

จากสื่อมวลชน และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล และสอดคล้องกับแนวคิดของกันยา สุวรรณแสง (2536) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ลักษณะสิ่งเร้า การที่บุคคลจะรับรู้สิ่งใดมาก-น้อย เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและคุณลักษณะของสิ่งเร้า ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าสิ่งเร้าดึงดูด ความสนใจ ความตั้งใจ ก็จะทำให้บุคคลมีการรับรู้ดีขึ้น กล่าวได้ว่า ผู้ถือครองที่ดินมีการรับรู้ในการ อนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติเป็นอย่างดี การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ การรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่ รู้ถึง สิทธิหน้าที่ในการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 รวมถึงการนำความรู้สิทธิในการดูแลรักษาและ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติได้เป็นอย่างดี แต่มีผู้ถือครองที่ดินบางส่วน ยังไม่ทราบถึงสิทธิหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้านและ ผู้นำท้องถิ่นในทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และยังมี ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ ในทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติค่อนข้างน้อย ซึ่งให้เห็นว่า การประชาสัมพันธ์ และการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องดังกล่าวยังไม่ดีพอ และยังมีวัดสองแห่งที่ต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม โดย คูเสมือนจะให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์น้อยกว่าการขยายพื้นที่ของวัด เพื่อกิจการของวัดโดยตรง โดยอ้างถึงประโยชน์สาธารณะ และคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นประเด็นตามมาที หลัง ทั้งนี้จะเห็นได้อีกว่า สื่อที่ผู้ถือครองที่ดินได้รับมีผลต่อการตัดสินใจ เพราะทำให้การรับรู้และ เข้าใจถึงผลกระทบจากการทำลายป่าและการฟันฟืนดูแลป่า จะเป็นทางออกที่ทำให้การอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติได้อย่างมีความสุข รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น การปลูกป่าเสริม การทำแนวกันไฟ และการทำฝายชะลอความชุ่มชื้น เป็นต้น

ค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติผู้ถือครองที่ดินให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาวะต่างคนต่างอยู่ของผู้อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติที่ค่อนข้างชัดเจน สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) ได้ศึกษาเรื่อง ค่านิยมของข้าราชการไทย ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชนบท ซึ่งให้เห็นว่า ค่านิยมจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ค่านิยมเป็น ความเชื่อหรือความคิดที่มีลักษณะถาวร ค่านิยมเป็นตัวกำหนด ตัวนำและตัวผลักดันให้พฤติกรรม ของข้าราชการ โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ค่านิยมเป็นตัวแปรที่เป็นสาเหตุกำหนดพฤติกรรม การ แสดงออกในรูปแบบต่างๆ อันจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ฟูทรัพยากรฯในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่ขาดพลัง ในการทำงานร่วมกันทั้งระบบในโอกาสต่อไป ด้านกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้

ถือครองที่ดินให้ความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ และให้ความสำคัญไปที่การอนุรักษ์มากกว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เกินความจำเป็น แต่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินยังนิยมในการใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตมากกว่าที่จะใช้วิธีอื่นที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการที่ประชาชนมีค่านิยมที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ช่อมส่งผลดีในการปกป้องรักษาอุทยานแห่งชาติ ให้เป็นสมบัติของส่วนรวมในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประชาชนต้องรู้สิทธิของตนเองในทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมิได้รักษาไว้เพื่อคนใดคนหนึ่ง การดำเนินการควรจะทำในรูปแบบของชุมชนมิใช่ต่างคนต่างทำ รวมถึงการสร้างเครือข่ายชุมชนใกล้เคียงเพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป อาจเป็นเพราะว่า สังคมไทยได้ปลูกฝังความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติเป็นของประเทศชาติ รัฐเป็นผู้ดูแลรักษา รวมถึงการแก้ปัญหาและกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติตาม จนถึงวันนี้ความเข้าใจดังกล่าวก็ยังคงอยู่และส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยมที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะค่านิยมที่ดีของผู้ถือครองที่ดินที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จะมีผลเชิงบวกต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ผู้ถือครองที่ดินจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และการรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ถือครองที่ดินจะรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนเอง ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่นในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และให้ความสำคัญในหน้าที่ต่อการแก้ไขปัญหาและการป้องกันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

นอกจากนี้ ค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินยังมีอิทธิพลต่อแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐวางแผนการจัดการปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่สอดคล้องกับระเบียบ กฎหมายได้ และการมีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำมากกว่าการมีส่วนร่วมในรูปแบบของเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่ตนอาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากร

ธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มของผู้ถือครองที่ดินที่จะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมากที่สุด คือ ค่านิยมที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของค่านิยมว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากว่า ค่านิยมที่มนุษย์มีอยู่นั้น ทำหน้าที่มากมายหลายอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ ที่สำคัญค่านิยมจะทำหน้าที่เป็นเกณฑ์ หรือมาตรฐาน ในการแสดงออกของพฤติกรรม ช่วยตัดสินใจในกรณีที่บุคคลได้พบกับสถานการณ์บางอย่างที่ขัดแย้งกัน และต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งและค่านิยมยังช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจความสนใจ และความตั้งใจที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมที่ตัวเองยึดถือ และความรับผิดชอบตระหนักถึงหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอีกตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลต่อจิตสำนึกเป็นอย่างมาก เพราะผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้ถือครองที่ดินมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ในทรัพยากรธรรมชาติ และมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างดี แต่ผู้ถือครองที่ดินกลับยังมีค่านิยมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่าหน้าที่ในการจัดการปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการเอง รวมถึงยังนิยมในการใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีผลเชิงลบต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสูง สอดคล้องกับผลการศึกษาของปริญญา โปธาเกียง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ชี้ให้เห็นว่าประชาชนชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความตระหนักและจิตสำนึกในเรื่องขยะมูลฝอย และการจัดภูมิทัศน์เมืองก็ตาม แต่ลักษณะนิสัยหรือความเคยชินกับการปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตประจำวัน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของตนเองก็ยังคงมีอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รู้ว่าการทิ้งขยะไม่ถูกที่ การไม่คัดแยกขยะ การกำจัดขยะโดยการเผากลางแจ้ง เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ประชาชนก็ยังทำ

ผู้ศึกษาเห็นว่า นอกจากค่านิยมของผู้ถือครองที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญแล้ว ความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติก็เป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนแสดงออกถึงแนวทางที่ตนเองจะมีส่วนในการอนุรักษ์อย่างไร ด้วยสำนึกในประโยชน์และผลกระทบในการทำลายหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขอบเขต ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของตนเอง ครอบครัว ชุมชน หรือในระดับเครือข่ายชุมชน ที่มีพลังในการขับเคลื่อนและบังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม และการใช้ประโยชน์ในที่ดินของผู้ถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมส่งผลต่อจิตสำนึก

ของผู้ถือครองที่ดินในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าผู้ถือครองที่ดินที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินเปล่าไม่ทำประโยชน์

จึงเป็นสิ่งที่น่ากังวลว่า พื้นที่อุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงประชาชนจังหวัดเชียงใหม่นับหมื่นคน และเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง หากไม่มีการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนให้มีจิตสำนึกที่แท้จริง และการใช้ประโยชน์ในที่ดินไม่ว่าจะใช้ประโยชน์ในด้านใดก็ตาม ไม่มีการควบคุม การเข้าไปใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมากย่อมก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตาม เช่น สารเคมีตกค้างในดินและแหล่งน้ำ การทิ้งขยะสิ่งปฏิกูลต่างๆ ปัญหาไฟป่า น้ำป่าดินถล่ม เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ลุ่มน้ำตอนล่าง และจะส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่ การศึกษาของกุนสตาร์เตอร์ และชูพินิจ (Kunstadter, 1980; Chupinit, 1989 อ้างในปริญา โปธาเกียง, 2551) มีข้อสรุปว่า การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างชุมชน และระบบการผลิตของชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม หากขาดความเข้าใจและความตระหนัก ก็จะทำให้ชุมชนต่างๆ บนยอดคอยถูกพลังทางเศรษฐกิจและกลไกตลาดทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากการให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ มาสู่การปลูกพืชเชิงพาณิชย์ทำให้เกิดช่องว่างเพิ่มมากขึ้นระหว่างคนรวยกับคนจนและส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้น การผลิตพืชเชิงพาณิชย์ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับ มนัส สุวรรณ (2539, อ้างในอำนาจ ปิ่นเกล้า, 2549) กล่าวว่า ปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญเริ่มมีบทบาทต่อการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรจนมีผลต่อระบบนิเวศในท้องถิ่น สรุปได้ว่า ปัญหาเกษตรกรขาดความรู้ และขาดการยอมรับเอาวิทยาการสมัยใหม่ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการประกอบการเกษตร เกษตรกรยังยึดวิธีการดั้งเดิมของบรรพบุรุษมาใช้มากกว่าวิธีการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ โดยมีได้คำนึงถึงหลักการทางนิเวศวิทยา สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องแก้ไขปัญหาเร่งด่วนก็คือ ปัญหาที่เกษตรกรบนพื้นที่สูงใช้ที่ดินผิดประเภท พื้นที่ป่าถูกทำลาย ถูกบุกรุกเพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก และยังสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นสถานที่ก่อสร้างอาคาร ที่อยู่อาศัย จากสาเหตุดังกล่าวจะทำให้พื้นที่ดินมีความมั่นคงทางนิเวศต่ำลงจนทำให้เกิดภาวะวิกฤติในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

1) การใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ และเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ลิ้นจี่ ลำไย เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องการใช้สารเคมี ควรส่งเสริม สนับสนุนงานด้านวิชาการมากกว่าในพื้นที่อื่น และมีมาตรการควบคุมการปลูกพืชที่เป็นภัยคุกคาม ต่อระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2) การใช้ประโยชน์ในที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ควรมีมาตรการกำหนดขนาดอาคาร สิ่งก่อสร้าง หรือมีมาตรการควบคุมกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ชัดเจนมากกว่าที่ดิน ที่อยู่พื้นล่าง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของรัฐ

ผลการศึกษาถึงจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดิน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทำให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของรัฐ ดังนี้

1) ควรมีการพิจารณาให้ความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ดังกล่าว ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับความตระหนักถึงหน้าที่ของ ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการ ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการ ค้ำครองรักษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้เพราะปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติของประชาชนมากที่สุด ได้แก่ ค่านิยมที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการรับรู้ ถึงสิทธิหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

2) ในการกำหนดนโยบายการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ที่เป็นพื้นที่เปราะบาง ควรคำนึงถึงความสัมพันธ์กับนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความสำคัญเป็นอันดับแรก

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในเรื่องจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดิน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของอุทยานฯ และ ทุกกลุ่มประชากร